

Nesterenko O., Instructor,
Kyiv National Linguistic University

SPECIFIC FEATURES OF SYNONYMOUS DIFFERENTIATION OF INTERJECTIONS IN MODERN CHINESE

This article deals with the problem of synonymic relations between interjections in Modern Chinese. Problems of synonymic differentiation, specific characteristics of synonymous row of interjections and models of synonyms are analyzed.

Key words: *interjection, Modern Chinese, synonymy, synonymous model*

Нестеренко О. О., препод.,
Киевский национальный лингвистический университет

ОСОБЕННОСТИ СИНОНИМИЧЕСКОЙ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ МЕЖДОМЕТИЙ СОВРЕМЕННОГО КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье раскрыты синонимические отношения междометий современного китайского языка. Рассмотрены вопросы синонимической дифференциации, особенности построения синонимических рядов междометий, а также модели формирования синонимических пар.

Ключевые слова: *междометия современного китайского языка, синонимия, синонимическая модель.*

УДК 811.161.2*01 “16”

Олешко Ю. Л., асп.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ СТАРОУКРАЇНСЬКОЇ ПРОПОВІДІ XVII СТ.

У статті розглядаються комунікативні стратегії і тактики як обрані мовцем шляхи досягнення певної інтенції. Проаналізовано стратегічну організацію староукраїнських проповідницьких текстів XVII ст. на Різдво і Великдень.

Ключові слова: *комунікативні стратегії і тактики, стратегічна організація тексту, староукраїнська мова XVII ст., стародруковані й рукописні казання.*

Вивчення комунікативних стратегій впливу і тактик їхньої реалізації не є новим словом у мовознавчій науці. Поява такого напрямку пов'язана з розвитком лінгвістики тексту, а саме з іменами Т. ван Дейка, В. Кінча, В. Дем'янова, О. Іссерс,

Ф. Бацевича та ін. Прикладне вивчення комунікативних стратегій і тактик вже відбувалось на матеріалі проповідей, проте до уваги бралися переважно сучасні тексти (Г. Савін [2009], А. Салахова [2006], М. Смирнова [2014], М. Ділай [2012]). Зважаючи на це, дослідження історичних текстів у зазначеному аспекті має свою новизну. З метою досягнення цілісності комунікативно-когнітивного дослідження староукраїнських проповідей XVII ст. вагомим є аналіз комунікативних стратегій і тактик, використуваних проповідниками.

Незважаючи на чисельність робіт, пов'язаних із вивченням стратегічної організації тексту, термінологічний апарат розроблений недостатньо, тому серед науковців немає одностайності щодо дефініцій і класифікацій у цій галузі. З позицій прагмалінгвістики стратегія визначається як «сукупність мовленнєвих дій» і відповідає ілюктивному компоненту [Труфанова 2001, 58]. Представник комунікативного напрямку уточнює дефініцію – «стратегія мовленнєвого спілкування», яка є оптимальною реалізацією інтенцій мовця щодо досягнення мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації [Бацевич 2004, 133]. В межах когнітивістики стратегія визначається як «усвідомлення ситуації в цілому, визначення напрямку розвитку і організація впливу» [Веретенкіна 2001, 178]. Найдоречнішою вважаємо дефініцію О. Іссерс, яка розглядає стратегію як комплекс мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативних цілей [Іссерс 2008, 54], а тактику – як одну або декілька дій, що сприяють реалізації стратегії.

У такий спосіб вибудовується ієрархія комунікативних одиниць: комунікативна інтенція – комунікативна стратегія – комунікативна тактика. Крім цього, деякі мовознавці оперують термінами «комунікативний хід» [Родичева 2002] та «комунікативні техніки», які часто виступають як синонімічні. Однак вони залишаються поза межею нашої уваги, оскільки вони є значущими в діалогічному мовленні, коли можна простежити їхню ефективність через реакцію спірозмовника. Натомість специфіка проповіді полягає у тому, що в більшості випадків мовець діє відповідно до продуманого сценарію, дотримується заготовленої стратегії щодо втілення свого комунікативного плану, лише змінюючи певні ходи. Такі відмінності (акцентуаційні, динамічні, жестикуляційні) не є зафіксованими на папері, оскільки змінюються шоразу під час виголошення проповіді. Загальнопроповідницька комунікативна стратегія спрямована на формування когнітивної бази адресата відповідно до православної християнської доктрини. Однією з цілей будь-якого зразка проповіді є переконання, але воно принципово відрізняється від примусу і маніпуляції, оскільки залишає за людиною право вибору [Мечковская 1998]. Проповідник, з риторичного погляду, відрізняється від оратора (наприклад, полеміста) тим, що, з одного боку, там само, як оратор, є мовцем, але з іншого боку, він – слухач свого Бога. Відповідно його думки й слова належать не лише йому – вони підпорядковані віровченню, тому казнодія має на меті не нав'язати свою думку, а наблизити реципієнта до Бога.

Щодо класифікації комунікативних стратегій у проповіді, то найповніше їх представлено сучасним лінгвістом К. Бобиревою, яка виділяє три групи стратегій: організуючі, виокремлювальні і об'єднувальні. Організуючі (комунікативна і власне організуюча) належать до загальнодискурсивних стратегій, як і об'єднувальні, до яких

зараховують пояснювальну, оцінкову, контролювальну, закликову, стверджувальну і стратегію співпраці. Група виокремлювальних стратегій, які є вузькодискурсивними (в нашому випадку – релігійними), охоплює молитовну, сповідальну й обрядову [Бобyreва 2007].

Оскільки староукраїнські проповідницькі XVII ст. є тематично розмаїтими, у цьому дослідженні ми обмежили коло джерел до святкових проповідей на Різдво і Великдень, а саме тексти зі стародруків «Ключ розуміння» І. Галятівського, «Огородок Марії Богородиці» А. Радивилівського, «Труби словес проповідних» Л. Барановича, а також двох анонімних рукописних збірників першої половини XVII ст. Розглянемо стратегічну організацію названих текстів і використовувані тактики у зв'язку з комунікативними інтенціями мовця.

У «Казані второму на Воскр(с)ніє Хво» (Гал., 92зв. – 99зв.) І. Галятівського за-прив'ялено інтенцію мовця: «**вбѣцую ѿ ласкамъ вашимъ ещѣ на тымъ казано пока-зати фѣгуры, которыи презначали Хво з (ъ) мртвыхъ в(ъ)стане. Потымъ покажу, къ и мы з(ъ) мертвыхъ встати можемо, Хѧ прошу ѡ помочъ, ласк(ъ) вашихъ ѡ слуханѣ**» (Гал., 93зв.). Відповідно до зображувальної мети (показати, покажу) основними стра-тегіями є пояснювальна і стверджувальна. Казнодія інформує прихожан щодо подій, які ознаймували Воскресіння, вдаючись до тактики звернення до авторитетних і прецедентних імен (численні покликання на Святе Письмо) і тактики використання близької до народної мови, а також пояснення окремих фрагментів сакральних тек-стів. Очевидно, що для проповідника було важливим досягти розуміння аудиторією Слова Божого. У такий спосіб здійснюється також і стратегія ствердження християн-ської віри – використовуючи тактику акцентування на події, якій присвячено казан-ня. Стратегія співпраці недостатньо виражена в казанні, оскільки цей мовленнєвий жанр є монологічним, а тактика привернення й утримання уваги адресата відповідає контролювальній стратегії. Тут казнодія вдається до звертань, отождоження себе з ау-диторією («дай намъ всѣмъ Хѣ Бжѣ доступити»), риторичних питань («**цожъ маю(т) чинити люде грѣшныи?**») та інших засобів, як інтонація, темп.

За стратегічною організацією схожими є казання А. Радивилівського. «Слово первое на Ро(ж)дество Г(с)да и Бга и Спса ншего Іс Хр(с)та» (Рад., 753-761) вираз-но відповідає вимогам тогочасного «нового» казання, завданням якого було не лише стверджувати православну віру, але й бути корисним і цікавим для аудиторії. Стратегії пояснення і ствердження взаємопов'язані; після отримання певних знань адресат може раціонально осягнути положення віровчення. Примітно, що джерела, до яких звертається казнодія не є однорідними від самого початку проповіді. Після недовгої цитати з «Апокаліпсису» мовець починає оповідь від першої особи: «**Блукаючися памѣтїю моею по весоломъ полю історїи свѣтовыхъ(ъ), ко межѣ цвѣтами...**» (Рад., 753). Інтимізуючи оповідь і додаючи звертання («слухачу православный»), адресант успішно реалізовує контролювальну стратегію, оскільки стає ближчим до слухача. Удаючись до тактики доступного викладу матеріалу, проповідник поєднує канонічні і нові джерела, а саме подає історичну довідку з Плінія і Плутарха і пояснює євангелістів.

«Слово второе на Рж(д□)тво Хв□о» (Бар., 114-119зв.) Л. Барановича, на відміну від попередніх проповідей, не містить інтерактивності. Контрольовальна стратегія фактично не була застосована мовцем – лише на початку «Слова» міститься звертання до адресата: «Слышателью возлюбленный» (Бар., 114). Проте далі мовець абсолютно уникає будь-якої взаємодії з аудиторією – розлогі синтаксичні конструкції, точні цитати зі Святого Письма, кількість яких є максимальною, не відповідають психологічним потребам слухача, навіть найосвіченішого, тому краще сприймаються під час читання. Єдиною беззаперечною стратегією, якою керується проповідник впродовж усього тексту є ствердження віри, а саме використання тактики прямого цитування (на противагу переповідуванню, більш властивому казанням І. Галятовського й А. Радивилівського).

Дві проповіді на Воскресіння містяться в рукописному збірнику першої половини XVII ст., який походить з Волині. Незважаючи на належність до одного збірника, вірогідно, близький час і місце створення, стратегічна організація проповідей є різною. «Наука на де(н) триднєвнаго воскресєния господа нашего ісусь Ха□» становить ретроспективне змальовування біблійного сюжету, у такий спосіб реалізується пояснювальна авторська стратегія. Покликання на авторитетні джерела є несистемними; очевидно, мовець вважав, що переповідуваний сюжет є знайомим для аудиторії, тому обрав тактику ототожнення себе з реципієнтом, який сприйматиме все висловлене на віру: «того (ж) сѧ в тѣла(х) наших сподиваемо при(и)де час коли силою того во(с)крєніѧ Хв□а яко головы наши и всѣ те(ж) чло(н)ки ѡ(т) см□рти во(л)ны буду(т)». (Каз., 6зв.) Проте зауважмо, що, незважаючи на відсутність покликань і прямих цитат, мовець використовує тактику послідовності й точності. Друга проповідь – «Казанє на воскресєніє Христово» – репрезентує відмінність стратегічного мислення казноді. Тут домінують стверджувальна стратегія, яка здійснюється через тактику навіювання. Мовець більше звертається не до біблійного сюжету, а зосереджує увагу на самому святковому дні, апелює до емоцій слухача: «ѡкинувши ѡ(т) себе ѡпрѣсноки старозаконны жалю и фрасунку, тую пасху з весєльєм уживати. А кто з церквою ма(т)кою нашею сєго днѧ радуєть, то(т) и в небѣ навѣки буде(т) сѧ радovati» (Каз., 9зв.).

В іншому рукописному збірнику першої половини XVII ст., походження якого залишається невідомим, вміщено п'ять святкових проповідей, написаних учнями Київського колегіуму до свят Різдва і Воскресіння. Розгляньмо дві з них. Провідь на Великдень, датована 11 квітня 1638 р., написана староукраїнською мовою і є досить короткою за обсягом. Її особливність полягає в комунікативній інтенції: по-перше, привітати зі святом, по-друге, звеличити особу архієпископа. Відповідно, реципієнтом є одна конкретна особа, а не узагальнений «православний слухач»: «сне прєвсвєщен(н)ый в(ъ) Б□зѣ прєвелєбны(й) гд□не ѡ(т)чє и па(с)гыру мой» (Рук., 306зв.). Щодо стратегічної організації, виділяється оцінкова й обрядова стратегії, які реалізуються через тактики акцентування й дистанціювання від звеличуваної особи, ритуалізації і сугестії позитивних емоцій: «весєлѧ и радо(ст) на то(т) прєславный а прєсвѣтлый дн□ъ» (Рук., 306зв.).

Польськокомовна проповідь на Різдво, датована 1618 р., не має вказівки на адресата, проте комунікативний намір подано так: «orowiadamy wam radosci wielki ktora bedzie wszystkimu narodu». Казнодія звертається до біблійного сюжету, проте

досить епізодично й емоційно. Пояснювальна стратегія реалізується через тактику суб'єктивної інтерпретації і контрастування; у такий спосіб стратегія інформування переплітається з оцінковою стратегією: «rodzisiej nie w łórzku z marmuru biale(go), ale w jaslech wólj być polożony» (Рук., 190зв.). Наприкінці казнодія, згідно з ритуалом, висловлює побажання – з метою звеличення Христа принижує себе: «jako nanirzszy służebnik i mosci serca dostąpić żądam» (Рук., 190зв.). Зазначимо, що незважаючи на використання іншої мови, когнітивна база адресанта дуже близька до тих, що відбилися в інших аналізованих рукописних проповідях, написаних староукраїнською.

Як висновок, стратегічна організація староукраїнських проповідей XVII ст. є досить розмаїтою; переважають пояснювальна, стверджувальна, оцінкова і контролювальна стратегії. Вибір комплексу мовленнєвої поведінки підпорядковується авторській інтенції і по'язаний з його когнітивною базою.

У зв'язку зі здійсненим аналізом перспективним постає дослідження комунікативних стратегій і тактик у проповідях, що мають іншу тематику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 344 с.
2. *Бобырева Е. В.* Религиозный дискурс: ценности, жанры, языковые характеристики: монография / Е. В. Бобырева. – Волгоград: Перемена, 2007. – 385 с.
3. *Веретенкина Л. Ю.* Стратегия, тактика и приемы манипулирования / Л. Ю. Веретенкина // Лингвокультурологические проблемы толерантности. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2001. – С.177-179.
4. *Ділай М. П.* Комунікативна тактика пояснення в англломовній протестантській проповіді / Маріанна Ділай // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Вип. 16, 2012.
5. *Иссерс О. С.* Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс – Омск.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 284 с.
6. *Мечковская Н. Б.* Язык и религия. Лекции по филологии и истории религии. – М., 1998. – 352 с.
7. *Родичева А. А.* Речевое общение на основе коммуникативных ходов: автореф. дис. ... канд филол. наук / А. А. Родичева. – Череповец, 2002. – 19 с.
8. *Савин Г. А.* Коммуникативные стратегии и тактики в речевом жанре современной православной проповеди: автореф. дис. ... канд филол. наук / Г. А. Савин. – Москва, 2009. – 27 с.
9. *Салахова А. Г.* Речевые стратегии и средства их реализации в современных христианских немецкоязычных проповедях : автореф. дис. ... канд филол. наук / А. Г. Салахова. – Уфа, 2006. – 23 с.
10. *Смирнова М. С.* Поняття стратегії і тактики релігійної проповіді з позицій комунікативно-дискурсивного підходу / М. С. Смирнова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. Т.1, 2014.
11. *Труфанова И. В.* О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика / И. В. Труфанова // Филологические науки, 2001. – № 3. – С.56-65.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ

Бар. – Баранович Л. Трубы словес проповѣдных / Л. Баранович. – К. : Типография Печерской лавры, 1674. – Стародрук ЦНБВ Кир. 108п. – 403 с.

Гал. – Галятовський І. Ключь разумѣнія. – К., 1659. – Стародрук ЦНБВ Кир.32. – 265с.

Каз. – Збірник казань XVII ст. – Рукопис ЦНБВ Л. 246 (Муз. 608). – 42 с.

Рад. – Огородокъ Маріи Богородицы. – Стародрук ЦНБВ Кир. 89. – 1108 с.

Рук. – Збірник п. четв. XVII ст. – Рукопис ЦНБВ П. 169 (46). – 330 с.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2014 р.

Олешко Ю.Л., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

КОММУНИКАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ И ТАКТИКИ СТАРОУКРАИНСКОЙ ПРОПОВЕДИ XVII СТ.

В статье рассматриваются коммуникативные стратегии и тактики как избранные говорящим пути достижения интенции. Была проанализирована стратегическая организация староукраинских проповеднических текстов XVII в., приуроченные к Рождеству и Пасхе.

Ключевые слова: коммуникативная стратегия и тактика, стратегическая организация текста, староукраинский язык XVII в., старопечатная и рукописная проповедь

Oleshko Y. L., PhD Student.,

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

COMMUNICATION STRATEGIES AND TACTICS IN OLD UKRAINIAN SERMONS OF THE 17TH CENTURY

The article deals with communication strategies and tactics as the ways chosen by speaker to achieve his intentions. The article analyses strategic organization of the Old Ukrainian preaching texts of the 17th century on Christmas and Easter.

Keywords: communication strategy and tactic, strategic organization of the text, Old Ukrainian language of the 17th century, manuscript, printed sermon